

MARIA GRIPE

*Salaisuus
varjossa*

TAMMI

MARIA GRIPE

*Salaisuus
varjossa*

SUOMENTANUT EILA KIVIKK'ÄHO

TAMMI / HELSINKI

Alkuteos: *Skuggan över stenbänken*

© Maria Gripe, 1982 / 2023

Kannen kuva: Harald Gripe 1982 / 2023

Graafinen suunnittelu: Laura Lyytinen

Suomenkielinen laitos © Tammi, 2023

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Teoksen on julkaissut ensimmäisen kerran suomeksi

Kustannusosakeyhtiö Tammi vuonna 1985.

Suomennos tarkistettu 2023 / Tammi.

ISBN 978-952-04-5232-2

Painettu EU:ssa.

1

Elettiin vuotta 1911.

Minä olin neljätoistavuotias.

Eksjöstä tuli isoäidiltä kirje, jossa sanottiin, että meidän uusi sisäkkö tulisi maanantaina marraskuun kuudentena, peräti Kustaa Aadolfin päivänä. Mutta junalle ei saanut mennä vastaan. Sitä tyttö ei tahtonut. Tyttö oli hyvin 'itsenäinen', niin isoäiti kirjoitti, ja äiti olikin jo kurkkuaan myöten kyllästynyt tähänastisiin, jotka eivät saaneet omin päin rikkaa ristiin, joten tuo kuulosti hänestä lupaavalta.

Äidistä ei oikein ollut palvelustyttöjen pestajaksi, hän oli aivan liian kiltti ja nenästä vedettävä. Isoäidillä oli silmää ja elämänkokemusta. Hänen suosittelemansa tytöt olivat aina taitaneet työnsä.

Meillä oli useimmiten kaksi kodinhengetärtä, nuori sisäkkö ja keski-ikäinen taloudenhoitaja. Ne nuoret olivat joskus pulmallisia. Sisäköt vaihtuivat aika usein.

Mutta Svea, taloudenhoitaja, oli ollut meillä jo vuosikausia. Hän oli ennen meille tuloaan palvel-

lut yksinomaan 'paremmissa perheissä' tai 'hienoa väkeä' kuten hän usein ja kernaasti sanoi, jotta me ymmärtäisimme, mikä kunnia meille oli saada juuri hänet taloon.

Svea oli heti ensi hetkestä ottanut äidin siipiensä suojaan, ja lähinnä äidin takia hän talossa pysyi. Hänen ei muuten, kuten hän sanoi, tarvinnut kursailla ketään, hän saisi minkä paikan tahansa, olivat ne niin hienot ne hänen todistuksensa. Mutta äiti oli hänestä niin avuton, ettei tätä raaskinut jättää tylyn maailman armoille.

Svean viihtyminen oli meille kaikki kaikessa. Ilmassa tuntuikin tiettyä levottomuutta, kun ei ollut vielä varmaa, hyväksyisikö hän uuden tytön. Sillä muuten tulokas ei kauan vanhenisi talossa.

Vasta näin jälkeenpäin sitä käsittää, että Svealla oli aivan liian suuri valta talossa. Äiti neuvotteli hänen kanssaan joka ikisestä asiasta ja noudatti sokeasti hänen neuvojaan. Jos välirikko sattui, äiti siinä hyvittelemään joutui. Svea ei koskaan. Ja äiti säntäili edestakaisin hätäisenä kuin muniva kana, kunnes pääsi taas suosioon.

Joskus tuntui, että äiti luotti Sveaan enemmän kuin isään ja meihin yhteensä.

Svea uskoi olevansa lapsirakas. Hän oli toivonut saavansa omia lapsia mutta jäänyt naimattomaksi, ja alkoi olla jo liian vanhakin.

Omalla karulla tavallaan hän varmaan pitikin meistä, mutta minkäänlainen hemmottelu ei tullut kysymykseen. Se olisi ollut vastoin hänen luontoaan. Sitä paitsi hän suorastaan varoi liiaksi kiin-

tymästä palveluspaikkojensa lapsiin, ettei ero sitten aikanaan tuntuisi niin haikealta.

Meidän lasten mielestä Svea oli melko ankara ja vähän pelottavakin. Ei voi väittää, että hän olisi huokunut turvallisuuden tunnetta – paitsi äidin kannalta ehkä, mutta ei lasten. Ja hänen vaikutuksensa äidin ja meidän välisiin suhteisiin on selvittämätön asia. Lienenkö oikeassa, mutta joskus mieleeni juolahti, että hän taisi jopa vehkeillä saadakseen tahtonsa läpi. Varsinkin jos isästä oli kysymys.

Svea suhtautui miesväkeen vähintään monimutkaisesti.

Miehen oli hänen mielestään tietenkin oltava herra ja isäntä talossaan, kunhan samalla pysyi aloillaan. Svea ei itse lainkaan huomannut, miten hämmentäviä neuvoja hän oikeastaan jakeli äidille. Äidin oli nimittäin toisaalta pysyttävä aina sitkeästi kannallaan antamatta koskaan myöten, toisaalta taas hänen oli oltava ”miehelleen alamainen” niin kuin Sanassa sanotaan. Oli siinä neuvoissa noudattamista.

Mutta ei Svea meitä lapsiakaan vähällä päästänyt. Meidän oli, kuten hän sanoi, oltava aikuisille ’kuuliaisista’. Svean väittämän mukaan aikuiset näet tiesivät kaiken paremmin kuin lapset. Mutta kun nuo aikuiset olivat keskenään eri mieltä, toisinaan lujastikin, ja jakelivat käskyjä, jotka menivät pahasti ristiin, niin milläs tottelit. Sitä hän ei tullut ajatelleeksi. Joskus ei tiennyt, ketä tottelisi.

Uuden sisäkön piti siis tulla maanantaina, marras-
kuun kuudentena, ja nyt oli sitä edeltävä päivä.

Oli pyhänmiestenpäivä, ja me olimme olleet
hautausmaalla kynttilöitä sytyttämässä. Meidän
pikkuveljemme lepää siellä. Oikeastaan hän oli ssa-
russarjan vanhin, hän olisi täyttänyt seitsemäntoista
vuotta, jos olisi saanut elää, mutta hän kuoli niin
pienenä, että kukaan meistä lapsista ei muista häntä.

Hänen nimensä oli Hjalmar.

Ei oikein tiedetä, mihin hän kuoli. Hänestä ikään
kuin loppui veto, hän veti viimeisen henkäyksen ja
kuoli. Se oli outoa. Sanottiin, että hänellä oli heikko
elämäkipinä.

Mutta elämäkipinä – mistä se tulee? Kuka sen
sytyttää ja kuka sitä vaalii? Sitä minä aprikoin, kun
seisoimme siinä ja kynttilä oli sytytetty hänen pie-
nelle hautakummulleen.

Meitä oli siellä äiti, minä, pikkusiskoni Nadja ja
veljemme Roland. Isä ei ollut mukana.

Kova ja routainen maa ratisi askelten alla. Pureva
viima hytisytti meitä, ja kynttilät lepattivat kummuil-
laan levottomasti. Emme viivytelleet siellä liikoja.

Kun tulimme kotiin, oli koko talo pilkkosen
pimeänä. Svea ei ollut vielä sytyttänyt tulta lamp-
puihin. Hän tuli juoksujalkaa kynttilä kädessä ja
vähän pöpperöisenä. Äiti pyysi häntä sytyttämään
valot lamppuihin ja tulen ruokasalin takkaan. Ja
keittämään kaakaota.

Kuu liukui juuri esiin pilvestä ja alkoi kumottaa
ikkunoista huoneisiin. Pyysin, ettei Svea sytyttäisi
kaikkia lamppuja.

Mutta äiti tahtoi paljon valoa ympärilleen. Kuunvalo puistatti häntä, varsinkin tähän aikaan vuodesta, se oli niin kylmää ja sinistä. Sisätiloissa piti olla lämmintä ja punertavaa valoa.

– Onpa ihanaa sitten kun ensi vuonna saadaan sähkövalot, hän sanoi auttaessaan päällyksenkiä Nadjalta.

Ne sanat hän sanoi melkein joka päivä ja lopuksi aina huokaisi:

– Mikäli siitä koskaan mitään tulee...

Hän ajatteli isää, jonka mielestä sähköllä ei ollut leikkimistä. Ei saisi unohtaa, että siinä päästi vieraita voimia valloilleen omaan kotiinsa, voimia joiden harmittomuutta ei voinut taata. Sitä askelta täytyi vakavasti harkita. Ettei ajattelemattomasti vain tempaudu virran mukaan, niin kuin äiti näköjään aikoi.

Isä oli kuitenkin jo luvannut vakavasti harkita asiaa, mutta ennen ensi vuotta ei ryhdyttäisi mihinkään. Äiti pelkäsi silti asian yhä vain lykkääntyvän, sillä aina, kun isä sattui kuulemaan jotain pahaa sähköstä, hän kiiruhti kertomaan siitä meille suurella riemulla.

– Mutta tällä kertaa minä en hellitä! sanoi äiti Svealle.

Hän tiesi, että jos koskaan, niin nyt Svea oli hänen puolellaan. Svea ei muuten hevillä seurannut uusimpia virtauksia, mutta ”se sähkövirta”, siihen hän uskoi. Sen hän hyväksyi.

– Oikein, rouva! Pitää nyt vain puolensa!

Äiti sai aina ihmeesti varmuutta noista Svean lausumista yksinkertaisista sanoista. Kun Svea oli

yhtä mieltä, ei mikään tuntunut mahdottomalta. Mutta Svean ääni olikin niin vakuuttava, hänen koko puhetapansa sen laatuinen, että omaa järkeään siinä sai epäillä, jos oli eri mieltä.

Mutta vielä siitä sunnuntai-illasta.

Isä ei ollut kotona. Hän oli matkustanut maalle saadakseen kaikessa rauhassa ajatella. Hän oli niin tarkka vähästä vapaa-ajastaan ja tarvitsi rauhaa ja yksinäisyyttä saadakseen kirjansa edes joskus valmiiksi. Hän kirjoitti kirjaa Emanuel Swedenborgista, joka eli 1700-luvulla ja oli suuri ajattelija, joka isän tavoin pohti syvällisesti ihmissielua ja niitä elämän ja luonnon ilmiöitä, joiden selville saaminen on aina ollut työlästä.

Ne ajatukset hallitsivat jatkuvasti isän mieltä, eikä äiti oikein suvainnut koko Emanuel Swedenborgia. Eikä Svea liioin.

Sieltä ne tietysti olivat peräisin ne isän kummalliset pinttyvät. Esimerkiksi vastentahtoinen suhtautuminen sähköön.

Tosin sähkön käyttöä ei ollut edes keksitty 1700-luvulla, mutta sähkö saattoi yhtä kaikki olla Swedenborgin ajatuskulkujen vastainen.

– Eihän sellaista asiaa olekaan, johon tuolla Swedenborgilla ei olisi jotain sanomista, jos herran puheita uskoisi, sanoi Svea. – Minä en yhtään hämmästyisi, vaikka herra olisi saanut päähänsä, että se sähkövirta ei ole hyväksi sielulle. Mutta rouva ei nyt anna myöten! Herra ei ymmärrä näitä arkielämän asioita, mutta niiden keskellä meidän tavallisten kuolevaisten on kumminkin pakko elää kituutta.

He olivat eri mieltä niin kovin monista asioista, isä ja äiti. Siksi isän pohdiskelu ei oikein luontunut kotosalla, keskellä arjen touhuja. Hän häipyi maalle niin usein kuin suinkin. Ja jokseenkin joka sunnuntai.

Tänään hänen piti oikeastaan olla kotona ja tulla mukaan hautausmaalle. Mutta pikkuveljen kuolema oli aikoinaan ollut hänelle raskas isku, ja haudalla käynti oli usein saanut hänet jälkikäteen kovin masentuneeksi. Siksi äiti oli tällä kertaa suostutellut hänet menemään mieluummin maalle, jollei muuten, niin siksi, että häneltä sitten kesällä liikenisi enemmän aikaa perheelle.

Isä oli siis tapansa mukaan omilla teillään. Mutta hänen turkkinsa riippui vaatekomerossa, ja äiti pudisteli huolestuneena päätään.

– Lähtikö hän siinä ohuessa takissa? Ettei vain vilustuisi...

Silloin pikkusiskomme Nadja, kahdeksanvuotias, kipaisi komeroon ja hieroi nenäänsä isän turkin pehmeää karhunnahkavuoria vasten. Hän nousi kalossi-hyllylle ja käpertyi ihan piiloon turkin sisään. Isän turkki tuntui joskus turvallisemmalta kuin isä itse.

Olimme jääneet kahdestaan halliin, Nadja ja minä. Minä huomasin, että hän istui ja tähyili minua turkin pienestä ratkeamasta.

– Tule pois sieltä! Mennään juomaan kaakaota! minä sanoin ja olin jo menossa toisten luo, mutta hän ei suostunut tulemaan.

– Ei kun minä olen täällä. Mene itse! Mutta minulla on kylmä...

Tiiraileva silmä häipyi näkyvistä, ja koko tyttö katosi turkin suojaan. Hän oli perheen kuopus ja lapsellisin koko joukosta ja sanoi aina, että isipä on hänen.

Kun minä tulin saliin, oli äiti ikkunan luona ja veti verhoja sen eteen. Svea sytytteli tulta uuniin. Samassa soi ovikello. Kolme kertaa. Äiti hätkähti ja hellitti otteensa verhosta.

Kuka siellä voi olla? Tähän aikaan? Ja sunnuntai-iltana?

Svea lähti menemään halliin.

Olikohan isä unohtanut avaimet kotiin?

Mutta tuskinpa sentään. Äiti kuulosteli. Varmaan joku kerjäläinen. Kuulimme Svean mutisevan jotakin.

Hetken päästä hän palasi narkästyneen näköisenä.

– Kuulittehan tekin, että ovikello soi?

– Soi se!

– Eikä siellä kuitenkaan ollut ketään!

Samassa kuului viheltelyä puutarhasta, ja Svea sinkautti sinne murhanhimoisen katseen.

– Jospa Svea rauhoittuisi, sanoi äiti. – Siellä voi olla joku Rolandin ystävä...

Taas kuului vihellys, kimeämpi kuin äsken. Roland ja minä kipaisimme lasiverannalle kurkkimaan kuutamoiselle pihalle.

Ei ristinsielua näkynyt. Mutta puiden varjot olivat yöntummat, ja valo himersi niiden lomitse. Oli hyvin kirkas kuutamo, täysikuun aika.

Kolmannen kerran kuului samanlainen vihellys. Eikä se ollut mitään katupoikien vislausta. Siinä oli pehmeä huilumainen sointi, hivenen haikea, ja se oli

kuin linnun liverrys, siksi tuntui niin oudolta kuulla sitä tähän aikaan vuodesta.

– Joku tuolla alhaalla on! Äsken näkyi liikettä!

Roland kurkkasi ikkunasta alas pihalle, ja minä seurasin hänen katseensa suuntaa. Joku seisoి keskellä nurmikkoa ja tuijotti taloon päin. Oliko se tyttö? Vai nuori mies? Rempseä ryhti sai minut aluksi kahden vaiheille. Mutta tyttö se sentään oli.

Maassa hänen jalkojensa juuressa oli matkalaukku ja säkki.

Roland kopautti ruutuun. Tyttö hätkähti ja huomasi meidät, otti laukun ja säkin ja siirtyi ikkunan alle. Hän katsoi ylöspäin, mutta emme silti nähneet hänen kasvojaan. Ne olivat varjossa.

Verannan pöydällä oli valkokuuppainen öljylamppu. Roland otti sen, väänsi liekin täysille ja meni ikkunan luo suunnaten valon tyttöön.

Tämä hätkähti ja perääntyi. Roland nosti lampua ja tyttö erottui näkyviin. Valo lankesi hänen kasvoilleen. Me tuijotimme toisiimme kaikki kolme.

Miten merkilliset kasvot hänellä olikaan...

Vaikka eläisin tuhat vuotta, en unohtaisi kasvoja, jotka näin silloin ensi kerran tietämättä hänestä vielä mitään.

Mielikuva niistä muuttui myöhemmin moneen kertaan. Olivat ne niin vivahteikkaat ja muuntuvaiset, ne kasvot.

Istun tässä nyt aprikoiden, miten häntä voisi kuvata. Se vain ei tahdo sujua. Yksityiskohtien lateleminen kuulostaa lattealta. Jos sanon, että kasvot olivat

pyöreät ja viattomat ja pienen terävän leuan huipentamina ikään kuin sydämenmuotoiset, niin eipä se paljon sano. Niin kuin ei sekään, jos lisään, että suu oli pieni ja päättäväinen. Tai että nenänpää oli aavistuksen verran pysty.

En edes tiedä, oliko hän kaunis. Tuskinpa hänen ulkonäkönsä oli mitenkään erikoinen. Paitsi ehkä silmät, joissa oli aina jotakin salamyhkäistä.

Silmät olivat merkilliset. Avoimet, virkeät. Mutta niiden katse oli varuillaan. Luontokappaleen katse; valpas mutta vauhko. Tai lapsen katse; kiinteä, keskittynyt ja kirkas mutta kaikkea muuta kuin luottavainen.

Turha yrittää. Sanat kuulostavat niin kuluneilta. Hän ei kerta kaikkiaan muistuttanut ketään muuta. Hänessä oli valovoimaa, niin kuin on tapana sanoa. Ja sillä hyvä.

En tiedä, miten kauan seisoiimme toisiimme tuijottaen. Sillä toisinaan aika haipuu ja lakkaa olemasta, eikä sen kulumista silloin tajua. Se on elämys, jollaisen saa ani harvoin kokea, eikä sen lumousta voi rikkoa itse.

Eikä edes tarvitse. Muut rikkovat sen mielihyvin. Tällä kertaa sen teki Svea, ja ihan tahallaan.

Äkkiä hän vain ampaisi nurkan takaa pihan puolelle hurjasti heiluva myrskylyhty kädessään. Hän harppoi kohti vierasta tyttöä, nosti lyhdyn tytön kasvojen tasalle. Tämä häikäistyi varmasti täysin eikä pystynyt näkemään Sveaa, mutta sitä varmemmin hän kuuli Svean äkäisen äänen:

– Jassoo, vai tämmöinen otus täällä kulkee häiritsemässä ja säikäyttelemässä kunnon ihmisiä!

Roland ja minä tulimme lasikuistilta huoneeseen ja aioimme mennä pihalle. Roland ehti porhaltaa ohi, mutta minun menoni äiti esti.

– Sinä pysyt täällä! Annetaan Svean hoitaa tämä juttu!

Nadja takertui äidin helmoihin. Hän oli pimeänpelkolapsi ja luuli aina, että vähintään susilauma väijyi ympärillä.

Kotvasen kuluttua Svea palasi myrskylyhtyneen. Hän laski lyhdyn kädestään, niin että kolahti, ja sammutti sen. Hänen jokainen liikkeensä oli hallittu, mutta tuo ilme ei tietänyt hyvää.

– No? Mitä se oli? Äiti katsoi häneen kysyvästi mutta jäi vaille vastausta. Svea vaikeni mielenosoituksellisesti.

Ulko-ovi oli vielä auki, ja portaikosta ilmestyi Roland raahaten matkalaukkua. Hänen kintereillään tuli tuo vieras tyttö säkki olalla.

Svea viittasi sinne päin paljon puhuvien elein ja suomatta tytölle katsettakaan virkahti:

– Se uusi tuli nyt! Rouva vissiin huolehtii hänestä.

Tämän sanottuaan Svea lähti huoneesta mutta loi ohi menessään äitiin katseen, joka selvääkin selvemmin ilmoitti, että äiti oli vastuussa tästä. Svea pesi kätensä.

Äiti katsoi pelokkaana hänen menoaan.

Samassa kuului riemastunutta kuplivaa naurua.

– Jestas sentään, hyvät ihmiset, en kai minä ihan niin vaarallinen ole!

Roland tirskahti, ja äiti katsoi hämillään vuoroin ovea, jonka Svea oli juuri pamauttanut kiinni,

vuoroin uutta tyttöä, joka jo aukoi takkinsa nappeja vähääkään piittaamatta aiheuttamastaan hälystä.

Äiti selvitti kurkkuaan.

– Tässä on kai sitten Carolin? äiti sanoi arasti.

– Takuulla on, Carolin Jakobsson. Hän ojensi kätensä äidille, ja äiti tarttui siihen vaisusti hymyillen.

– Tervetuloa...

– Kiitos. Carolin päästi äidin käden ja tervehti sitten laidasta laitaan kaikki muut.

Kun pahimmasta oli päästy, hän tepasteli hallissa kuin kotonaan ja otti naulakosta vaatepuun, johon ripusti takkinsa.

– Voikos sen ripustaa tuohon?

Hän oli jo ripustanut takkinsa isän turkin viereen.

– Käyhän se niinkin, ynähti äiti. Hän ei ollut tilanteen tasalla, sen kyllä näki.

Carolin heitti myssynsä hattuhyllylle ja istahti avaamaan varsikenkiensä nyörejä. Me seisoiimme siinä ja tuijotimme. Sisäkkö oli yleensä ollut avuton nynnerö, joka varoi pitämästä melua itsestään. Ja joka etenkin varoi avaamasta suutaan, jollei häneltä kysytty mitään. Nyt olimme äiminä.

Äiti oli aina valittanut palvelustyttöjen aloitekyvyn puutetta ja mykistyi nyt täysin. Tällä ei totisesti ollut sitä vikaa. Hän näkyi ottavan kodin huostaansa muutta mutkitta ja asettuvan taloksi.

Äiti väenteli käsiään hermostuneena.

– Eikös Carolinin oikeastaan pitänyt tulla vasta huomenna?

– Niin no. Minusta oli parempi tulla jo tänä iltana, niin pääsen heti aamulla alkamaan työt. Ei mene aikaa hukkaan.

Mitäpä äiti olisi siihen osannut sanoa.

Hän katseli neuvottomana Carolinin jalkoja ja kotikutoisia villasukkia. Kengät olivat jo kenkähyllyssä, siinä missä muidenkin kengät.

Carolin tunsu äidin katseen ja sanoi avuliaasti:

– Voin minä kengät poisikin siirtää, jos rouva tahtoo?

Äiti pudisti päätään, mutta tuli sitten ajatelleeksi, mitä Sveakin sanoisi.

– Niin... tai Svea vie kyllä vaatteet omaan huoneeseensa...

– Voin minäkin viedä, kun vain sanotte minne... En minä purnaa.

Hän hymyili äidille rohkaisevasti, haali päällysvaatteensa kokoon ja otti säkkinsä.

– Missä se huone sitten on? Hän nyökkäsi Rolandille. – Otathan sinä laukun?

Roland kumartui ottamaan matkalaukkua eikä aikaakaan, kun minulla oli sylissäni Carolinin varsi-kengät.

– Jos sinä ottaisit nuo! Minulla on kädet täynnä.

– Minä myös! Minäkin tahdon jotain! Nadja siinä pyrki mukaan, ja Carolin ojensi hänelle takkinsa. Mutta Nadja hilasi mieluummin säkkiä.

– Jaksan minä, minä olen muskelityttö. Isi on sanonut.

Carolin vilkaisi äkkiä ympärilleen. Hallissa oli kokonaista neljä kaksoisovea. Ja kaikki kiinni.

– Niin, missä talon herra tosiaan on? Ehkä minun pitäisi tervehtiä häntäkin. Carolin vain katseli ovia, nyökkäsi päällään erääseen oveen päin, joka tosiaan vei isän työhuoneeseen:

– Onko hän ehkä tuolla?

– Ei ole, mieheni ei tällä haavaa ole lainkaan kotona.

– Vai niin. Carolin kääntyi sen sijaan ovelelle, josta Svea oli juuri äsken poistunut. – Menenkö minä tänne? Onko rouva jo päättänyt?

– Sisäkön huone on vintillä...

Mutta Carolin oli jo ehtinyt avata oven, ja aivan sen takana oli Svea, joka karahti tulipunaiseksi. Hän oli kuunnellut salaa ja sai ankaran kolauksen ovesta.

– Anteeksi vain! naurahti Carolin. – Kaikkea sitä sattuu. En tosiaan tiennyt varoa.

Svea mulkaisi häneen. Sitten hän äkkäsi meidät. Mitäs nyt oikein oli tekeillä? Minulla oli kädessäni Carolinin kengät, Rolandilla hänen matkalaukkinsa, ja Nadja raahasi säkkiä.

Carolin itse seisoj siinä takki olkapäälle huihkautettuna, vain myssy ja kintaat käsissä. Svea iski katseensa äitiin:

– Voinko puhua rouvan kanssa? Hänen ilmeensä oli äärimmäisen paheksuva. – Ja nyt heti!

– Tietenkin, Svea, tietenkin! Äiti meni hänen luokseen.

– Me menemme tänne! Svea porhalsi ruokasaliin, ja äiti seurasi kuuliaisena, häntä koipien välissä.

He sulkivat ovet, ja me jäimme halliin.

Tämä oli alempi halli, josta portaat nousivat seuraavaan kerrokseen. Täällä oli iso avotakka. Se oli jo hiillocksella. Carolin heitti takkinsa tuolille ja meni takan luo, otti hiilihongan ja kohenteli hiillosta.

– Siinä voisi paistaa omenoita, hän sanoi.

Nadja päästi säkin käsistään ja loikkasi hänen luokseen.

– Vintillä on omenoita. Minä voin hakea!

Roland ja minä vilkaisimme toisiimme. Oli liiankin ilmeistä, miten tässä kävisi. Tuskinpa Carolin saisi jäädä taloon. Svea ei hyväksyisi häntä. Siellä hän parhaillaan pehmitti äitiä uskomaan, että tuosta työstä oli päästävä eroon. Sen nyt arvasi.

Roland huokaisi.

– Kunpa voisi tehdä jotakin...

Mutta minkä me mahdoimme? Ei meidän mieltämme kysytty.

– On se vahinko, minä kuiskasin.

– Niin on, sillä hän on hauska. Minä tahtoisin, että hän jäisi.

Niin minäkin.

Carolin istui Nadjan kanssa takan ääressä, ja näin hänen kuiskaamalla kertovan, mitä kaikkea hän näki hiillocksessa, kuin olisi kertonut satua, ja minusta alkoi tuntua, että Carolinin kannalta voi sittenkin olla parempi, että kaikki loppuu alkuunsa. Tämä ei kuitenkaan vastaisi hänen odotuksiaan. Ei mitään paistettuja omenoita. Eikä satuja. Hänet passitettaiisiin kuitenkin Svean luo keittiöön. Ja siellä hän totisesti saisi tuta, ettei tänne kyläilemään tultu vaan talon uudeksi piiksi.

Svean mielestä naurettavimpia tässä maailmassa olivat ihmiset, jotka eivät tienneet paikkaansa. Olipa sitten kyseessä niin sanottu herrasväki, joka alentui 'rahvaan' tasolle, tai palvelusväki, joka kopeillen 'nosti nokkaansa', samantekevää, yhtä paha niin tai näin. Moisia rikkomuksia kuvaamaan ei tahtonut löytyä kyllin voimakkaita sanoja. Ne olivat 'loukkaus jumalia kohtaan'!

Isoäidin kertoman mukaan tämä oli Carolinin ensimmäinen työpaikka perheessä, ja mahtoiko tyttö edes tajuta, mitä se merkitsi.

Äiti parka, hänen täytyi ottaa lukuun myös isoäidin tunteet. Miltä sekin näyttäisi, jos hän erottaisi isoäidin suosittelman tytön jopa ilman koeaikaa? Ei niin voi tehdä. Tilanne oli kaikkea muuta kuin hauska.

Hän joutui usein välikäteen. Nytkin oli hankaluuksia tiedossa, tekipä mitä tahansa. Piti vain päättää, kumman suututtaisi, Svean vai isoäidin. Omaan mielipiteeseen ei ollut varaa. Ja niin kävi melkein aina. Kun toisilla oli luja tahto, sai siinä pyristellä ennen kuin pääsi irti kaikkien muiden mielipiteistä. Se nieli voimia, eikä sitä sitten enää jaksanut ajaa läpi omaa tahtoaan. Mikäli enää tiesikään, mitä tahtoi.

Takan luona Nadja ja Carolin kertoivat satuja. Rolandkin oli mennyt sinne. Carolin oli päässyt kertomisen vauhtiin. Paksut ruskeat letit vain leiskuivat puolelta toiselle. Sanoista en saanut selvää, hän puhui kuiskaamalla, mutta jotakin jännittävää se mahtoi olla. Jo sivusta seuraaminen oli elämys,

eikä hänestä tahtonut saada silmiään irti. Ihailu paistoi Rolandin kasvoilta.

Sitten ovi avautui ja äiti tuli takaisin. Hän kulki katse mattoon luotuna, hermostuneesti käsiään väännellen. Ilmeisesti kamppailu Svean kanssa oli päättynyt hänen tappiokseen, sen näki selvästi.

Svea itse ei tullut näkyviin. Hän häämötti kuuntelevana hahmona oviaukossa.

Äkkiä tuli niin hiljaista, että olisi voinut kuulla nuppineulan putoavan. Carolin vaikenä jähmettyneenä.

Äiti pysähtyi keskelle lattiaa, hän vitkasteli, ei tiennyt mitä sanoisi... Ja Svean hahmo oviaukossa liikehti kärsimättömästi. Äiti vilkaisi sinne kuin saadakseen vauhtia, olihan tämä epämieluisa tehtävä toki saatava pois päiväjärjestyksestä.

Silloin tapahtui jotakin odottamatonta. Carolin keräsi kokoon kimpsunsa ja kampsunsa ja meni hiljaa ja huomaavaisesti ovelle, jolla se hahmo piti vahtia.

– Kyllä minä lähden, hän sanoi. – Minä ymmärrän, että en sovi tähän taloon. Mutta haluan ensin pyytää anteeksi sitä, että käyttäydyin niin lapsellisesti. Minä kerron, miten asia oli. En ollut aikonut käyttäytyä ärsyttävästi. Mutta heti kun olin soittanut ovikelloa, minusta alkoi tuntua, että jospa ensin katsoisin, kuka sen oven takana on, ja tulisin vasta sitten näkyviin.

Hän piti tauon ja kääntyi sitten selittämään meille, että tuo tempaus hävetti jo häntä itseäänkin. Mutta hän oli alkanut niin kovasti jänistää ja halusi

varata itselleen pakotien siltä varalta, että näkisi täällä jonkun, jonka kanssa ei kuitenkaan tulisi toimeen. Eihän kukaan edes arvaisi, että soittaja oli hän, koska oli vasta tulopäivää edeltävä päivä.

Mutta kun Svea sitten avasi oven, niin hänen epäröintinsä katosi sen sileän tien eikä hänen enää tehnyt mieli livistää, ja hän aikoi juuri tulla esiin, kun ovi samassa suljettiin.

Silloin hän keksi ruveta matkimaan pajulintua. Se oli tietysti lapsellista sekin, mutta tuntui inhottavalta ruveta uudestaan soittamaan ovikelloa, ja sitä paitsi hänestä oli muutenkin hauska matkia lintuja. Hän ajatteli, että jos me kuulisimme kesälinnun laulua tähän vuodenaikaan, niin me tulisimme uteliaiksi ja katsoisimme ulos. Niin kuin sitten kävikin. Sikäli suunnitelma onnistui.

– Mutta minä ymmärrän nyt, että sekin oli tyhmää ja sopimatonta. Hän kääntyi jälleen Sveaan päin.

– Mutta en häiritse enempää. Minä lähden oitis. Hyvästi, Svea, ja anna anteeksi! Hyvästi kaikki!

Hän niiasi ensin Svealle, sitten äidille ja kääntyi lähtemään.

Svea näytti tuikealta. Hän oli kuunnellut ilmeenkään värähtämättä ja koko ajan yhtä myrtyneen näköisenä.

Nyt hän viittasi äidille kärsimättömästi ja sanoi:

– Minun on puhuttava uudestaan rouvan kanssa! Voisiko rouva tulla?

On syksy 1911, kun eräänä kuutamoilta-
na 14-vuotiaan Bertan perheeseen saapuu
uusi sisäkkö. Nuori Carolin hurmaa kaikki
muut paitsi taloudenhoitaja Svean, joka kokee
asemansa uhatuksi. Epävarma Berta taas
janoaa Carolinin hyväksyntää. Pian hän
kuitenkin huomaa, että Carolinissa on jotain
salaperäistä. Miksi tyttö vaikenee menneisyy-
destään, ja mihin tämä katoaa öisin?

Maria Gripe (1923–2007) oli kansainvälisesti tunnettu
ruotsalainen lasten- ja nuortenkirjailija. Mystinen
Varjo-romaanisarja julkaistiin suomeksi 1980-luvulla,
ja se on vakiinnuttanut asemansa lukijoiden
unohtumattomana suosikkina.

Kannen kuva: Harald Gripe
Kannen suunnittelu: Laura Lyytinen